

Bojan Marotti, Prema domovini misli: Ogledi o hrvatskoj filozofiji od Markovića do Cipre (Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2019), 488 pp.

Kovač, Srećko

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2021, 47, 131 - 134**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:261:847515>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Bojan Marotti, *Prema domovini misli: Ogledi o hrvatskoj filozofiji od Markovića do Cipre* (Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2019), 488 pp.

Naslov knjige ključ je filozofije kako je definiran u Franje pl. Markovića: »domovina misli« kao istinski, krajnji cilj kojemu filozofija teži. Prema Markoviću ta »duhovna domovina« (domovina »logičnih«, »estetičnih« i »etičnih istina«) nužan je uvjet »tvarne domovine«, a stjecanje duhovne domovine moguće je samo kroz »samotvornu« filozofiju, koja s vremenom prerasta u »samosvojnu narodnu tradiciju«. U skladu s tim govorimo o Markovićevu programu (1875/1881) »nove« (samosvojne) hrvatske filozofije, na hrvatskom jeziku i na zasadama hrvatske duhovno-kulturne povijesti i identiteta (premda se nezanimariv broj objavljenih filozofskih radova na hrvatskom može uočiti, prije Markovića, od oko 1850. godine). Markovićev program uključuje izučavanje i oživljavanje na hrvatskom jeziku starijih hrvatskih filozofa (prije svega latinista) kao i »samostalnu porabu« filozofskih djela *različitih* (nipošto samo jednoga) naroda. Spomenimo da se kroz sve te aspekte, prema Markoviću, ostvaruje i »kosmopolitski« (»svenarodni«) karakter filozofije.

Knjiga Bojana Marottia, oko sto četrdeset godina nakon Markovićeva programa, može se promatrati (1) kao nacrt i prosudba ostvarenja Markovićeva programa hrvatske filozofije sa stajališta suodnosa hrvatske filozofije i hrvatskoga jezika, i (2), kao nastavak ostvarenja Markovićeva programa te, na temelju novih rezultata, kao novi program, onaj sustavno-povijesnoga i vrijednosnoga hrvatskoga filozofskoga rječnika. Taj je novi program prilog daljnjemu, produbljenomu utemeljenju hrvatske filozofije u hrvatskom jeziku.

Primjereno tomu, knjiga je razdijeljena na dva komplementarna dijela, od kojih se u prvom (»Uporišta«) rekonstruira »okosnica« zbivanja hrvatske filozofije na hrvatskom jeziku, a u drugom (»Hrvatska filozofija i hrvatski jezik«) autor se usredotočuje na polazišta i temelje hrvatske filozofije u hrvatskom jeziku.

U prvom dijelu knjige autor definira glavni luk zbivanja moderne hrvatske filozofije na hrvatskom jeziku od Franje pl. Markovića preko Kruna Krstića do Marijana Cipre kao glavnim nosivim točkama, s izabranim dopunama: oprječna shvaćanja odnosa filozofije i znanosti u Alberta Bazale i Stanka Hondla te filozofija Ivana Supeka. Autor pripominje da je u tom nacrtu cjeline riječ o filozofima »koji nisu više među nama«. Držimo da je autor time primjereno i jasno ocrtao osnovicu zbivanja u novijoj hrvatskoj filozofiji koja je pisana na hrvatskom jeziku, s ograničenjem na pisce sa završenim i zaokruženim filozofskim djelom,

i to prema inherentnim filozofskim kriterijima. Pritom valja uzeti u obzir da je tako ocrтана cjelina, kako autor upozorava, »u potpunosti otvorena« za daljnje dopune i raščlambu, te bi se knjiga prirodno mogla proširiti novim ogledima. Poglavlje o Franji Markoviću smješta Markovićevu filozofiju u odnosu prema nekim od najutjecajnijih tadašnjih filozofskih smjerova te daje prijedlog i glavnu orijentaciju u Markovićevoj zamašnoj rukopisnoj ostavštini. Između prvih dvaju nosivih stupova (Marković i Krstić) uvršteno je poglavlje o oprjeci između Alberta Bazale i Stanka Hondla u stajalištima o suodnosu filozofije i prirodne znanosti na podtekstu Spinozine filozofije. Slijede dva poglavlja o središnjoj točki »osnovice«: o Kruni Krstiću kao začetniku hrvatske filozofije jezika i o njegovu poimanju činjenice i znanstvene objektivnosti. Dva iduća priloga daju temeljne odrednice filozofije Ivana Supeka, uz ostalo, i u odnosu prema znanosti, s glavnim obilježjima Supekove »filozofije humanizma«, kao i u odnosu prema pravcima u filozofiji dvadesetoga stoljeća. Filozofija Marijana Cipre završno je »uporište« promatranoga luka hrvatske filozofije, koja je prikazana u svojim glavnim obilježjima i razvojnim momentima. Cipri je, temeljem imanentnih filozofskih kriterija i njegova dosljedno ostvarenoga jedinstva filozofske misli i života (uz destruktivni utjecaj glavnih aktera njegova akademskoga okružja), s punim opravdanjem dodijeljeno to stožerno mjesto. Primjećujemo da srednje mjesto koje zauzima Kruno Krstić, jasno upućuje na južnohrvatsku sastavnicu »osnovice« hrvatske filozofije (koliko god većim dijelom knjigom obuhvaćenoga razdoblja Hrvatska »onkraj Velebita«, nažalost, nije imala svoje sveučilište).

U drugom dijelu knjige polazište su načela rječnika filozofskoga nazivlja koji bi, prema autorovu planu, argumentaciji i oglednim primjerima, imao sustavno-povijesni karakter te bi uključivao i vrjednovanje nazivaka temeljem posebnoga predloženoga postupka bodovanja. Pritom ključnu ulogu imaju karakteristična obilježja (»bilježnost«) hrvatskoga jezika u nastavku na tradiciju Zagrebačke filološke škole, usuprot tzv. vukovskoj »reformi«, a na temelju rezultata suvremenoga jezikoslovlja (László). Na tim pretpostavkama knjiga donosi i priloge o filozofskom nazivlju u Franje Markovića i Vanje Sutlića, čime je, kako autor napominje, ocrtan još jedan luk novije hrvatske filozofije, ovoga puta posebno prema obziru na ulogu hrvatskoga jezika u filozofiji. Ujedno je, također s punim pravom, Vanji Sutliću dodijeljena jedna od ključnih uloga temeljem njegove usredotočenosti na (materinski) jezik i »jednostavno kazivanje« s ishodom da je filozofiju »pripremio za prihvat cjeline hrvatskoga jezika«. Zadnje poglavlje govori o filozofskom nazivlju »raspršenom« u radovima Búlcsúa Lászlóa, predstavlja i oprimjeruje Lászlóve postupke u nazivoslovlju, te uspostavlja povratnu poveznicu sa Zagrebačkom filološkom školom i, s motrišta jezika, ponovno luk prema Markoviću.

Knjiga također donosi izvorne i bibliografske materijale kao što su izabrana bibliografija objavljenih radova Franje Markovića, popis rukopisa u Markovićevoj ostavštini, opsežan popis izabranih radova Kruna Krstića, popis objavljenih radova Marijana Cipre, bibliografiju uz temu »filozofija i hrvatski jezik«, rječničke bilješke Vanje Sutlića, poredbeni popis dvjesto (najvećim dijelom) filozofskih nazivaka prema Markovićevoj *Etici*, te naposljetku i popis djela kojima se autor poslužio (312 jedinica). Ti su materijali kritički uporabljeni ili komentirani, te sustavno uvršteni u glavni *ductus* povijesno-problemskoga prikaza novije hrvatske filozofije u suodnosu s hrvatskim jezikom. U knjizi ćemo naći i niz nepoznatih ili manje poznatih pojedinosti (Supek, Cipra, László) koje autor iznosi na temelju osobnoga poznavanja osoba o kojima piše.

Držimo bitnim da se u knjizi i na drugu polovicu dvadesetoga stoljeća primijenjuju *filozofski* kriteriji prosudbe, a ne, primjerice, masivnost utjecaja ili političko-društvena dominantnost, u razlici npr. spram današnjih pokušaja rehabilitacije tzv. »praxis-filozofije«, zasnovane na marksističkom totalitarnom polazištu, kao navodno slobodarske. Ako pak želimo steći opći pogled na hrvatsku filozofiju od njezinih ranosrednjovjekovnih početaka, bez obzira na jezik kojim je pisana, držimo da se može uočiti još jedan luk (ili lukovi) u prožimanju filozofije i jezika: interakcija i pulsiranje između narodnoga jezika i »svjetskih« jezika, kamo se autorovo djelo primjereno može uklopiti. Primijetimo da se iz te perspektive, s hrvatskim i latinskim obama u ulozu hrvatskoga književnoga jezika, kao i s barem nekoliko europski značajnih hrvatskih filozofa prošlosti, pokazuje krivim Markovićevo mišljenje o Hrvatima kao »kasnim pridošlicama« u svjetsku filozofiju. No jednako je tako činjenica da je, posebice od oko 1850. godine, ostvarivanje filozofije u hrvatskom jeziku jedna od bitnih odrednica i sastavnica hrvatske filozofije. Stoga, i s obzirom na Markovićeve program kao polazište, Marotti je u izabranom razdoblju legitimno usredotočen na hrvatsku filozofiju pisanu hrvatskim jezikom.

Premda je riječ o već pojedinačno objavljenim autorovim radovima, koji se ovdje objavljuju uz izmjene i dopune, tek njihovo povezivanje u knjigu jasno određuje pripadnu cjelinu i sustavnost svih obuhvaćenih istraživanja, te omogućuje potrebnu i primjerenu dostupnost postignutih važnih rezultata sadašnjim i budućim istraživanjima u struci.

Djelo koje je pred nama na znanstveno utemeljen način proširuje, dopunjuje i modificira poglede i znanja o glavnim i pojedinim specifičnim odrednicama povijesti novije hrvatske filozofije. To se odnosi kako na doprinos pojedinih hrvatskih filozofa koje autor razmatra, tako osobito i na pojedina sustavna pitanja kao što su uloga jezika i nazivlja, te uloga znanosti i odnos prema znanosti u hrvatskoj filozofiji. Analizirajući noviju hrvatsku filozofiju s motrišta hrvatskoga

jezika i ulogu jezika u hrvatskoj filozofiji, Marottievo djelo ne samo da daje bitan doprinos poznavanju postojećega jezika i nazivlja nego postavlja temelje i daje nacrt mogućega predstojećega definiranja i usustavljanja hrvatskoga filozofskoga nazivlja. Knjiga pridonosi istraživanju i profiliranju hrvatskoga nacionalno-kulturnoga identiteta u bitnim aspektima i izvan samo uskostručnih okvira filozofije, filologije i lingvistike.

U djelu je uporabljena prikladna analitična i filozofsko-povijesna metoda, dopunjena potrebnom filološkom i lingvističkom egzaktnošću u tumačenju i analizi predmetnih djela i filozofskoga nazivlja. Primjereno sadržaju i smislu knjige, autor rabi visoko odnjegovan stil, rigorozno poštuje upravo u knjizi kao ključnu istaknutu »bilježitu« hrvatsku jezičnu normu.

Riječ je o stručno i općekulturno osobito vrijednom djelu, koje preporučujemo svakomu filozofski, kulturološki i znanstveno zainteresiranomu čitatelju.

Srećko Kovač